

Ղ. ԿՈՄՈՒՆԻ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

891.99
9-68

19 NOV 2

ՀԱՅԿԱՆԻ ԿՈՄԻՏԵ

831.99

9-68

այ.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

(բանաստեղծություններ)

3816
98

ՊԵՏԱՐԱՏ

1 9 3 9

ՅԵՐԵՎԱՆ

23.05.2013

36407

3186
39

Г. Комуни
РОДИНА
Гиз Арм. ССР, Ереван, 1939 г.

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՍ

Ի՞նչ տամ հիմա յես նրան հարազատ ու անգին,
Յես լի՛նչ ունեմ պահած հայրենիքիս համար,
Յես լի՛նչ ջրով ջրեմ իմ խնամած այգին,
Վոր ծաղիկներն ընդմիշտ թարմ ու պայծառ մնան:

Ունեմ վսեմ խոհերի չնաշխարհիկ պարտեզ,—
Յեվ խոհերով կախուն պտղատու ծառեր,
Յես կյանք մտա, աշխարհում սիրեցի վարդեր
Հայրենիքս յերգելու քնար եմ առել:

Ունեմ ովկիան հույզերի, անսպառ սիրո,
Ունեմ կամքի անխորտակ, անառիկ մի սար,
Կորով ունեմ, խնդություն ունեմ սարերով,
Կտամ ամենը, կտամ հայրենիքիս համար:

Կտամ նրան ծաղկավառ յերգիս կեռասենին,
Հոգուս սրինգը կտամ, մատներս ճկուն,
Վոր նա ծաղկի ու յերգեն բլբուլներս վերից,
Վոր միշտ արև շողա մեր այս պայծառ այգում:

Առ, իմ անուշ հայրենիք, առ իմ յերգերը բորբ,
Առ իմ բազուկների ուժը ձուլլ աննկուն
Զգացումս առ, լիրիկան իմ հորդ,
Կյանքս պատրաստ յերթիդ՝ հաղթական ու կուռ:

Լ Ե Ն Ա Կ Ե Տ Ը

Տվեք ինձ հենձան կեռ
Յեվ յես յերկիրը կշարժեմ:

Արժմես

1.

Յես հիշում եմ այսոր այն գիտնական մարդու
Իմաստության խոսքերն հողագնդի մասին,
Վոր ամլության դարից հենակետ եր խնդրում
Յեվ ուզում եր իր նոր խոսքի իմաստն ասի:

Սակայն իր խոսքերի միտքը լուսավորող
Կայծերն, — իրեն փառք վոսկորները տվին.
Յեվ նա, այդ գիտնական միամիտը մի որ
Մեռավ, հավատացած, վոր հենակետ չունի:

Ահա յես քեզ կասեմ, հեռու իմ բարեկամ,
Վոր քեզանից հետո հենակետի համար
Դասակարգերն յեկան, զարնվեցին իրար,
Հողագունդը ներկին իրենց արնով անգամ:

Յեվ այդ կռիվներում բազմահազար մարդիկ
Իբրև նոր իմաստուն Գալիլեյ ու Ջորդան,
Իբրև այս մեծ դարի գիտնական ու մարտիկ
Իրենց յերկրի շարժման հենակետը գտան:

2.

Ահա յերկրիս գետերն իրենց ձերմակ բաշով
Ու քարքարոտ, դժվար հատակներով անհարթ,
Մռնչոցով հզոր, ահագնաթափ ուժով
Գլորվում են, զարնում տուրբիններին պողպատ:

Ու գեներատոր ուղեղն իմաստությամբ շարժման
Ընդունում է պողպատ իր ուսերի վրա
Ալիք-ալիք թափվող հարվածները դաժան,
Վոր արևի փոխի փրփրող ուժը նրա:

Յեվ գիտնականի գեմքով մեխանիկի դիմաց,
Վոր այս շարժմանն հղեց իմաստալի կորով,
Պար են գալիս տակտով վոլտմետրերը կամաց
Վառված կյանքի շարժման ստեղծումի հրով:

Ու թափվում են փրփրուն ջրեր կոհակ-կոհակ,
Պտտվում են հզոր գեներատոր, ուղեղ
Իբրև շարժման ամուր հենակետ կամ սոնակ,
Ստեղծագործ մարդիկ հորդում են լույս, հեղեղ:

Այս հատիկը ցորենի
Ճայթեց հողի խորերից.
Ու գարնան ծիլն աներեր
Ձգտեց, ձգտեց, դեպի վեր:

Նա արմատները թաղեց
Թուխ-թուխ պարարտ հողի մեջ
Յեվ արևի ժիր մեղուն
Լցրեց հասկերը բեղուն...

Յեվ հողագունդը մեր մեծ
Դարի բերնով ծիծաղեց,—
«Հողի մարդը իմաստուն
Հենման կետ երթառնողում...»:

Յեվ դու, հեռավոր ու միամիտ իմ ֆիզիկ,
Վոր վառվեցիր չեղած հենակետի համար,
Գիտե՞ս արդյոք, վոր մեր այս մեծ դարում
Յեվ այսուրվա անդուլ կռիվներում համառ
Հոգադունդը շարժող հենակետը առանք:

1934 թ.
Լենինական

Ն Ա Խ Ա Տ Ի Ն Ք

Արեւ փռեց փեղերն ու նստավ
Ինչպե՞ս հարսնացուն՝ ծաղիկների մեջ,
Ինչպե՞ս վոսկեգույն առագաստանավ,
Ջինջ արեմուտքի ջրերը շրջեց:

Ու յես ցանկացա խնդությամբ անբիծ
Գրել գարնային արևոտ մի յերգ,
Բայց իմ սվինս լուռ նախատեց ինձ,
Վոր սուր ցցված եր մահճակալիս դեմ:

«Յերեք գնդակով կարմիր շիկացած
Չկարողացար խփել նշանիդ...
Ամոթ քեզ, մարտիկ, ամոթով պատած
Յերգով ես քշում ամոթիդ քամին»:

Յեվ յես գցեցի՝ ճնշված ու ծանր,
Պարտված գրիչս գցեցի գետին.
Ու գլուխս կախ մնացի համր,
Մինչև խփեցի նշանակետին:

Մինչև գնդակս կազմելով կոր գիծ
Խփեց խնձորին թափով հզորի —
Ու արշավեցին հանգերը յերգիս
Վեհ շառաչյունով հեծեկազորի:

Ս Ր Ի Ն Գ Ը

Յերբ այս գյուղի վրա լուսածեզի կապույտ
Քաղցրությունն է փովում մաքուր ցողի նման,
Ծեր հովիվ մի սրինգն իր շուրթերին հպում
Ու թափում է յերգի անձրև գյուղի վրա:

Նա մի սրինգ ունի քաղցրաբառ ու խոսուն
Ու սրտաբուլիս յերգի անասելի շնորհք.
(Արդյոք իր իմաստուն ծերությունն եր հոսում
Այդ սրնգի անուշ գեղգեղանքով գերող)...

Նվագում է հովիվն ու սրնգի ձայնից
Դողդողում են փոված կանաչները թավիշ
Յեվ կենսավառ յերգի թրթիռներն անբիծ
Փովում են այս գյուղի արտերին ու սարին:

Շաղ է տալիս առատ սրնգահար հովիվն
Աշխատանքի կանչող նվագներն իր անուշ. —
— Չարթեք, իմ ընկերներ, շնչեք բույրը հողի,
Թող ձեր դեմքը շոյի հովվի թևը քնքուշ:

Ներս Ե լցնում դյուրիշ թրթիռները յիրգի
Գյուղի արեգնախանձ կտուրներից կորձե,
Յեւ թափվում են նրանք սերմնացանի դեմքին,
Վորպես մի զովարար ու խնդության անձրև:

Յեւ վարթնում Ե գյուղի ուժը համայնական
Մարդկային թարմ կյանքի գարնանային փայլով,
Դեպի հողը բերրի, դեպի գործը արգար
Չտեսնված մի յերթ ընթանում Ե քայլով...

Ու ձուլվում են յերթին կանաչը, տղամարդիկ,
Վաթսուենամյա ծերեր — պատանու պես աշխուժ
Ու յեփվում Ե նրանց յերթը գարնան խանդից
Ու հնչում Ե մի յերգ ծնված հողից այն սուրբ:

«— Լույսը բացվեց, ջան, արեգակ,
Յեւեք գնանք արտերը ծով,
Յեւեք գնանք ցանենք ու գանք,
Ցանենք՝ արտեր լցնենք հացով:

Ցանենք արտեր... Արեւ վառ
Թող լցնի ձուլլ հասկ ու հատիկ.
Ջան, արեգակ, մեր հասկը առ
Թուխ հողի տակ, սրտիդ մոտիկ:

Թող թափվի ցած անձրևը հորդ
Ու թող ձեղքվի հողը փխրուն,
Թող կանաչեն արտ ու արոտ...
Ջան արեգակ, ջան մեր գարուն...»:

Յեւ յերգում են նրանք սրնգի հետ անուշ
Սրտի անեղրական մի խնդությամբ անմար.
(Ո՛, սրտերը նրանց վորջան սերմ են պահում
Ստեղծագործ կամքի բեղմնավորման համար):

Նվագում Ե հովիթն ու կատարից ժայռի
Գլղում Ե առվակն իր յերգառատ կյանքի.
Նա պատմում Ե հովին, կանաչներին, առվին
Յերջանկության մասին սրնգով իր անգլին:

Յ Ե Յ Ե Ա Ս Ե Ն...

Յեթե ասեն, թե աշխարհում
Կա արեւից պայծառ արեւ
Յեւ ալդ արեւն ե հսւրհուրում
Նորածնի գլխի վերեւ,—
Կասեմ՝ գիտեմ. իմ հայրենի
Յերկիրքն ե այդ լուսը թափում.
Լցնում սրտերը մայրերի,
Լցնում նրանց կրծքի կաթում:

Յեթե ասեն, թե մայրը քո
Կաթ ե տալիս իր զավակին,
Վոր մարդկային սուրբ որենքով
Վորդին ել կյանքն իր մայրիկին,—
Կասեմ՝ գիտեմ. Որենքն ալդ սուրբ
Գրված ե իմ հայրենիքի
Մտալիւյան որենագրքում,
Վորպես պատգամ նրա կամքի:

Յեթե ասեն, թե կյանքը քո
Ինչով ե թանգ, ինչով անգին.
Յեւ ի՞նչն ե, վոր հայրենիքում
Գգվում ե քեզ գորովագին,—
Կասեմ՝ նրա սերն ե վառվում
Իմ կրծքի տակ, իմ ճակատին.
Իմ սրտի մեջ ե բոց առնում
Այդ անշեջ հուրը թանգագին:

ՅԵՐՁԱՆԿՈՒԹՅԱՆ ՈՐԵՆՔԸ

(ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ԱՌԹԻՎ)

Ուրախալի և հաճելի յե գիտենալ, Վոր մեր
մարդկանց առատորեն թափած արյունը չան-
ցավ իդուր, վոր նա տվեց իր արդյունքները:

ՍՏԱՂԻՆ

Խնդուլթյան ջերմ հուշդերի ջրվեժը ցած ե հոսում
Վերածնված մարդկուլթյան սրտերում թափ մի առած.
Ու ցնծուլթյան բարբառով ժողովուրդն ե մեր խոսում
Յերջանկուլթյան մասին իր՝ որենքով իր սահմանած:

Այս որենքի ամեն բառն, ամեն իմաստը խորին
Ստալինյան հանճարի հստակուլթյամբ իր պայծառ
Պատմում ե մեզ դարավոր պալքարը վեհ ու արի
Յեվ հաղթուլթյան ու կյանքի հերոսական մարտը վառ:

Ո՞ւր եք, անգին զավակներ, ընկած նրա ճամբեքում,
Վեր բարձրացեք, կարգացեք որենքը ձեր չերազած.
Ձոհ տվեցիք կյանքը ձեր մեր թշնամուն արնախում
Յեվ հայրենիքն ստացավ գոյուլթյան փառքն իր ազատ:

Ձեր արյունով ե գրված այս որենքը սրբազան
Թափած չերկրիս լեռներում, անտառներում շառաչուն:

Ներկված ե ձեր արյունով դրոշը մեր պետուլթյան
Քսված կանաչ ծառերին, խառնված ջրին կարկաչուն:

Յեվ հայրենի լեռներից վազող ջրերը աչսոր
Շշնջում են ցնծուլթյամբ սրբազան բառն որենքի՝
Անտառներն ու ջրերը, հողի ընդերքը հզոր
Պատկանում ե մեր ազատ հայրենիքի զավակին:

Նրա փառքին են ծառա յերկաթուղի, գործարան,
Վորոնք լցրին ցնծուլթյամբ հայրենի դաշտ ու ձորեր.
Նրա փառքն են դարդարում աչգիները մրդառատ,
Յեվ հասկերը ցորենի՝ դարդարելով գերբը մեր:

Ու այս գերբը պատմում ե պատմուլթյունը նոր մարդու,
Վորի կյանքը յերջանիկ գտնվում ե իր ձեռին,
Վորը լսլավ վճռաբար կովի ցասմամբ իր հորդուն,
Տրորելով վոտքի տակ յերկգլխանի արծիվին:

Տրորեց նա վոտքի տակ մաուզերը արնափող՝
Դաշնակցական բռնուլթյան խորհրդանիշը զազիր,
Յեվ հզիացած տերերի ալեկցուկները լափող
Միսիստոր ու խմբապետ, վորպես գամփու ու թաղի:

Սակայն յերկրի սահմանից դուրս ժանիքներ են սրում
Ֆաշիստական գամփուներ, վոր պահակին մեր կծեն.
— Հիշեր, վորդի հարազատ, քո հայրենի պարտքը սուրբ,
Վոր թշնամու վոտքը պիղծ չձոտենա մեր գծին:

1937 թ. մարտ.
Մոսկվա

ՔԱՅԼԵՐԳ ՍԱՀՄԱՆԱՊԱՀՆԵՐԻ

Հնչեք, փողեր, հայրենիքի մեր անգին,
Թող յերգն հոսե արևելքից արևմուտք.
Ղողանջները մեր հաղթական քայլերգի
Թող թրատեն գիշերային քողը մութ:

Հայրենիքի Առաջնորդի պես հզոր
Արծվի աչքով հսկենք սահմանն հայրենի,
Հայրենիքի դավաճաններ ձեզ նզովք,
Մենք անսասան կանգնած ենք մեր սահմանին:
Հնչեք, փողեր...

Սահմանապահ հերոսներ ենք մենք խիղախ,
Պահապանում ենք հայրենիքի փառքը մեր.
Հայրենիքի սիրով մեր սիրտը կիզած
Կովի կելնենք, վոնց Լազոդա յեղբայրներ:
Հնչեք, փողեր...

Թող միշտ հնչեն մեր յերգերը սահմանին
Ու յերգի հետ Առաջնորդը մեր ժպտա,
Վնայ թշնամուն, թե կփորձի ալս ժամին
Մեր սուրբ հողին իրեն արնոտ ձեռքը տա:
Հնչեք, փողեր...

ՅԵՐԳ ԼՃԻ ՎՐԱ

Լճում լողում եր կայտառ մի մակույկ,
Ջուրը ճողփում եր նրա յեզերքին.
Ջահել աղջիկ մի աշխուժ թխարկում
Ու լայն փողում եր թևերն իր յերգի.—

«—Մեր բերքը առատ ե, մեր կյանքը ուրախ,
Մեր ուժը միշտ հաղթ ե թշնամու վրա...
Բացվեց առավոտը, ժպտաց արտերին.
Ժպտաց նա կյանքին մեր ու մեր լեռներին.
Սահիբ, մակույկ իմ, սահիր դեպի ափ —
Յարս կանչում ե կարոտով անափ...»

Ափին նստած եր մի վառ պատանի
Ու լուռ լսում եր յերգող աղջկան.
Հանկարծ նրա սիրտն հուզվեց այդ յերգից
Յեղ նա ել յերգեց յերգ մի հուզական.—

«—Հայրենիքը մեր ծաղկած այգի յե,
Նրա մեջ հասնում են սիրուն աղջիկներ.
Փռիք թևերդ, լողա, քույրիկ իմ,
Լողա մինչև ափ, շուտով կհասնես...»

Ափին կանգնած ե քո սիրած յարը,
Սաստիկ հուզել ե քո յերգը նրան,
Քո յերգը, վոր այնքան պարզ ու վարար ե.—
«—Մեր ուժը միշտ հաղթ ե թշնամու վրա...»

Կրկին հնչում ե ու փոփում լճին
Յերգը աղջկա խրոխտ ու վճիտ.—

«—Աշունը փակել ե լալն իր դռները,
Կրկին գարունը շուտով կբացվի.
Գնա, պահպանիր արակտորներդ
Վոր աճեն սիրով արտերը հացի
Գնա, հեռացիր ափից, անուշ իմ,
Գնա, հեռացիր, շուտով կդառնամ.
Յերբ իրիկունը փոխ քնքուշ իր
Թուխ-թուխ ծամերը լճին այս վառման...»

Յեվ կրկին սահեց փոքրիկ մակույկը,
Ջուրը համրուրեց կողերը նրա.
Կրկին փռեց նա յերգը առույգ իր.—
«—Մեր ուժը միշտ հաղթ ե թշնամու վրա...»

Պ Ա Տ Գ Ա Մ Ը

Այժմ զրված սեղանիս սպասում ե ինձ մի գիրք,
Վոր հետ դառնամ գործից տուն ու կրկին ձեռքս առնեմ.
Ուր զրված ե՝ պահպանումն հայրենիքի մեր անգին
Մեր կյանքի պես թանգ ե միշտ ու սրբազան պարտքը
մեր:
Յերբ թերթում եմ յես հաճախ ու կարդում եմ այդ
գրքի

Վոսկե բառերն իմաստուն, այնքան հուզիչ ու հատու
Յեվ արեն իմ հայրենի ժպտում ե պարզ լերկնքից,
Ստալինյան չեքմությամբ վերից խոհեր ե թափում,—
Այդ խոհերի թանգագին բերքը կողով առ կողով՝
Հայրենիքիս տներից, պալատներից մարմարե,
Մեր գյուղերից ցնծության, քաղաքներից աղմկող
Հալածվում ե ու հոսում դեպի մարզը հանճարեզ:
Դեպի մարզը, վորի ձեռքն այդ պայծառ գիրքը գրեց
Ու ցանեց սերմը սիրո մեր սրտերում արգավանդ՝
Դեպի յերկիրն հայրենի, դեպի ուժը նրա մեծ,
Դեպ սահմանները նրա անմատչելի ու անպարտ:

Այդ պատգամը նա գրեց հերոսների կրծքի տակ,
Վոր բորբոքի անդադար խիզախության կայծը վառ,
Նրանց մղի անվարան դեպի ծովերն անհատակ,
Վոր ծովերից դուրս բերեն դյուցազնական փայլ ու
փառք:

Յեվ անցնում են հերոսներն ովկիանոսները սառած,
Իրենց անունը պայծառ յերկրի կրծքին գրելով,
Առաջնորդի թանգագին պատգամն ու անընդհատ
Հողագնդի հեռավոր յերկրներում ցրելու:

Նրանք կանգնած են արթուն հայրենիքի սահմանին,
Վոր մեր հողը չմտնի թշնամին նենդ ու խարդախ.
Փշուր-փշուր կղառնա նրանց դիպչող թշնամին,
Ինչպես սառույցը դիպչող ամուր ժայռին անխորտակ:

Նրանք լողում են՝ նստած սառույցներին դրեյֆոդ,
Հայացքները իմաստուն՝ բեռի ցուրտ հողմերին,
Վոր ուղիները նշեն հերոսների սլացող,
Վորոնք կգան հարազատ Մոսկվայի կողմերից:

Նրանք մեր մեծ յերկրի արևելքից արևմուտք
Յերգում են հիմնը անմահ խիզախության ու փառքի,
Կռաված սրտի թելերով Առաջնորդի հետ ամուր,
Վոր փառքը միշտ մնա վառ ու լույսը տա աշխարհին:

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Գուշկինի մահվան ետ-
բյուրամյակի առթիվ:

Այս վեհ լեռները,
Այս լերկ ժայռերը,
Այս առուները
Տեսել են նրան.
Գամին սանրել է
Սե գանգուրները
Ու փռվել պայծառ
Ճակատի վրա:

Անցել է գետը,
Մեր գիժ Դեվ-Բեդը,
Ու խսել է պաղ
Ջուրը լեռների.
Ո՛ր, այս ջրերը,
Այս առվակները
Հավել են պապակ
Նքա շուրթերին:

Յեզ Ընթացել ե...
Սայլուզիները
Նրան հանել են
Կատարը սարի.
Յեզ հանկարծ... Դեմը
Սայլ մի բերել է
Այն գրողի դին
Ծանոթ, մտերիմ.
Ճնշել է վիշտ մի
Հանճարեղ սիրտն իր
Ու ցող է պատել
Քնարին նրա.
Տխուր, գլխիկուր
Մոտեցել սայլին,
Թեքվել՝ սիրելու
Դիակի վրա:

Հոգին լցվել է
Դառնությամբ անհուն
Անարգել է լիրբ
Արարքը ցարի.
Ու շշնջացել.—
Անկարելի յե
Այս մութ աշխարհում
Փրկվել մահից:

Հետո անցել է
Սրտում մի հուզում.
Ծանր բռնի տակ
Բազում խոհերի.

Դեպի Արփաչայ,
Դեպի Արղրում՝
Դեպ արեգակը
Բարկ, հարավային...

Հետո անցավ նա
Հին այն աշխարհից
(Սրտում թաղած վիշտ
Մի մտերմական).
Ինչպես գետակն այս,
Վոր հոսում է միշտ
Իր բյուր յերգերով
Ջինջ, հավերժական:

ՍՈՒՐԻԿԻ ՆԱՄԱԿԸ ՈՂԱԶՈՒ ԶԿԱՆՈՎԻՆ

(ՄԱՆԿԱԿԱՆ)

Սուրիկին մի հարց եր տանջում,
Թե վոնց դառնա նա ողաչու:

Կտրատում եր թուղթ ու կարտոն,
Փայտ եր տաշում, հղկում, հարդում,
Շինում մոտոր, պրոպելլեր
Ու թռչնում քամու հետ վեր:

Սակայն ինքը ֆնում եր ցած,
Թուխ աչքերը յերկինք հառած.
Կարոտանքով նրան նայում,
Թե քամին այն ուր է տանում:

Վերջը տեսավ, վոր չի լինի
Թռչել յերկինք առանց թևի՝
Վոր պետք են մեծ, պողպատ թևեր
Յեվ իսկական պրոպելլեր:

Մի թուղթ դրեց իր առաջին,
Գրեց նամակ յերկրի քաջին, —

«Դու, սիրելի իմ հորյեղբայր,
Վոնց ես թռչում այդքան յերկար.
Յես շինեցի մի ողանավ,
Բայց անիրավ քամին տարավ
Յեվ չթողեց, վոր մի հանգով
Յերևանից թռչելի Մոսկով...»

Թռչեյի, տեսնեյի մեծ Լենինին,
Ու սիրելի Ստալինին
Յեվ իմ շինած ողանավով
Թռչեյի քո ճանապարհով...»:

Ու քարտեզի վրա մի մեծ
Իր թռիչքի ճամբան գծեց
Յեվ ուղարկեց խորհրդային
Յերկրի հերոս ողաչուն:

1936 թ.

Մոսկվա

ՀԱՐՑԱՍԵՐ ՏՂԱՆ

(ՄԱԽԱՎԱԿԱՆ)

— Մալրիկ, ասա, այ մայրիկ,
Ի՞նչ ասել ե հայրենիք.—
Հարցնում ե անհանգիստ
Փոքրիկ տղան մայրիկին:
— Հայրենիքը, իմ բալա,
Դա մեր հողն է այնքան լավ,—
Այս ցերկիրը, ուր ահա
Դուք եք ծնվել մեզ համար:
Ուր աճում եք, մեծանում,
Արեն ե ձեզ գուրգուրում,
Ուր ամենքը ձեզ սիրում
Ու գրկում են, համբուրում:
Մեր լեռները այնքան վեհ,
Վոր ցցվել են դեպի վեր,
Այնքան խորունկ մեր ձորեր,
Այնքան գետեր ու ջրեր,
Այնքան դաշտեր ու արտեր,
Վառ ծաղիկներ ու վարդեր,
Այգիները պողպարե,
Այնքան խաղող ու սրգեր,
Լավ նկարներ ու գրքեր:

Այնքան գյուղեր, քաղաքներ,
Գործարաններ ու հանքեր,
Արագընթաց գնացքներ.—
Այս ամենը, այսքան լավ
Դո հայրենիքն է, բալա:

— Հապա Մոսկվան կարմիր
Ում հայրենիքն է, մայրիկ:
— Մոսկվան էլ, իմ լորիկ,
Հայրենիքն է բոլորի.
Հայրենիքն է բանվորի,
Հայրենիքն է զինվորի,
Հայրենիքն է գլուղացու,
Ռուսի, հայի, վրացու.
Այնտեղ քնած է հանգիստ
Լենին պապը թանգագին.
Այնտեղ ապրում է հիմի
Ստալինը սիրելի,
Վորն հայրական իր սիրով
Այնքան շատ ե ձեզ սիրում.
Յեթե դու լավ սովորես
Մոսկվա կտանեն քեզ,
Վոր լավ տեսնես զու նրան
Ու գիրկն առնի քեզ ուրախ:

— Ո՞վ ե ուզում, ա՛յ մայրիկ,
 Պիւլ մեղնից հայրենիք.
 — Հայրենիքին, իմ ջանիկ,
 Կա արնախում թշնամի.
 Թշնամին այդ չար ե խիստ,
 Նրան կոչում են ֆաշիստ.
 Նա ուզում ե գրկել մեզ
 Մեր ես կյանքից ժպտերես,
 Վոր ես արեւ մեր ջերմ
 Ջրարձրանա սարից վեր,
 Վոր խաղողը մեր հասած
 Ել չկախվի թփից ցած:
 Մաւայն մենք շատ ենք սիրում
 Հայրենիքը մեր սիրուն
 Յեւ կպատժենք նրան խիստ
 Լինի դաշնակ թե ֆաշիստ.
 Յեւ բանակով մեր Կարմիր
 Կցրենք չար թշնամուն:
 Իսկ դու յերբ շուտ մեծանաս,
 Քաջ ոգահու կդառնաս
 Ու կթռչես միշտ արթուն
 Քո հայրենի յերկնքում:

— Մայրիկ, անուշ իմ մայրիկ
 Սիրում եմ իմ հայրենիքը, —
 Ասաց տղան սրտագին
 Ու գիրկն ընկավ մայրիկի:

Ա Ռ Ա Վ Ո Տ

Յողը պատեց վաղորդյան կանաչին ու արտին,
 Ո՛ր, ցորենի իմաստուն որորվող ցողուն.
 Ղուշը թռավ և ահա, կարծես իմ սրտից,
 Իմ սիրո սերմը կտցեց ու գցեց հողում:
 Կծլի նա վաղորդյան ցող ու շաղի մեջ,
 Յեւ կծաղկի արևի ջերմության ներքո.
 Մենք կգրկենք իրարու զգվանքով անշեջ,
 Ու կորորվեն ցողուններ՝ ցորենի բերքով:
 Նոր կբաժնվ կսիրենք յերկիրն հայրենի
 Իրար խառնած մեր սերն ու բերքը ցորենի:

Մայիս 1936

Մոսկվա

ՅԵՐԳ ՄԻ ԶԻՆԱԿՈՉԻԿԻ ՄԱՍԻՆ

Նա յերջանիկ եր, վոր ապրում եր, կար...
 Նա յերջանիկ եր, վոր մտավ աշխարհ...
 Նա մտավ աշխարհ, յերբ վողջ աշխարհի
 Գլխին կախվել եր արնոտ մի չարիք...
 Նա յերջանիկ եր, վոր ապրում եր, կար...
 Նա յերջանիկ եր իբ բախտի համար:

Կար մի ժամանակ, յերբ աշխարհավեր
 Կռիվները սև, մահվան տիպարով
 Շրջում եյին դաշտերն, ավերում գյուղեր,
 Հըրհուում եյին, ծիծաղում, պարում...
 Իսկ նա փոքրիկ եր, փոքրիկ յերեխա՝
 Սև-սև աչքերով՝ յերեք տարեկան:

Իսկ մահն ագահ, մահն արնախում
 Յելել եր վորսի բորենու նման,
 Ճանկում եր պատերը, դռները բաղխում,
 Հոսոտում, լիզում դուռն ու պատուհան...
 Ու մեռնում եյին մարդիկ ամենուր,
 Դաշտն ել արնահամ բերքով եր լցվում:

Այդ որերին եր, վոր հայրը նրա
 Կտրեց իր ձեռքի մատները յերեք,
 Արտասուք թափեց իր արյան վրա
 Ու սիրտը լցվեց դառնության հեղեղ...
 Վոր հեռու մնա կովի ճակատից,
 Վոր սրտից, սրտից արյուն չկաթի:

Այդ որերին եր.—նրանք ել մեռան՝
 Իրեն հետ ծնված անթիվ մանուկներ,
 Վորոնց ջինջ հոգու աչքերի վրա
 Նստել եր մահը մռայլ ու անսեր...
 Բայց ուրախ եր նա, վոր փրկվել եր, կար,
 Վոր չեւ ժպտացել իրեն մահը չար:

Յեղ նա մեծացավ, հասակով իր սեզ
 Կանգնեց իր յերկրին տեւ ու տնարար...
 Յեղ բախտավոր եր, վոր ապրում եր, կար
 Ու մաքառում եր նոր կյանքի համար:

Նա վայելում եր և զգում անհուն
 Այն խնդությունը, վոր հոսում եր ջինջ,
 Բայց յերբ կանչեցին նրան մի աշուն
 Իրեն հասակի նոր զորակոչին,—

Ձկար իր հոգու ցնծության չափ,
Թվաց՝ բորբ արևն ուսերին իջալ:

Յեվ նա հպարտ եր, վոր ապրում եր, կաք,
Կյանքի ճամբեքում չեր կորել անհետ.
Կանչում եր յերկիրն ու հերոսաբար
Նա հանուն նրա կվերցնեի զենք...
Ու սրանից զատ ուղեղում նրա
Ձկար գաղափար վեհ և հուրհուրան:

«—Ո՛ր, յերջանկաբեր խնդության անիվ,
Դարձի՛ր, պտտվիր իմ բախտի նման.
Յես բախտավոր եմ, առողջ, պիտանի—
Կդառնամ զինվոր իմ յերկրի համար...
Ու կովի դաշտում Մաքսիմ գնդացի
Կվերցնեմ,—յեթե կոխվ գնացի...»:

Ու վողոգվել եր հոգին խնդությամբ,
Մոռացել եր հորն ու ձեռքը նրա,
Յերբ զինկոմն ասաց,—հորդ հաշմանդամ
Խնամում ես դու, բանակ չես գնա...
Յեվ նա մի վայրկյան սաստիկ ցավ զգաց,
Կարծեց իր ձեռքն ել կտրվեց, ընկավ:

«—Ինչպե՞ս չեք տանի, չե... ընկեր զինկոմ,
Նա գիտե, գիտե, գիտե աշխատել.
Նա դեռ արի չե... Թեկուղ նա զենքով...
Կարող ե քանդել լեռներ ու շախտեր...
Տարեք ինձ, տարեք, տարեք ինձ բանակ,
Տարեք,—ձեռք բերեմ փառք ու հաղթանակ»:

Սակայն նա տխուր, տխուր դարձավ տուն,
Նայեց տխրությամբ հոր ձեռքի վրա.
Այնտեղ դառն ու խոր անցյալն եր կարդում.
Յեվ նա դառնությամբ անիծեց նրան...
Անիծեց նրան, վոր կրկին անգամ
Փորձել եր ծաղրել իր լավ ապագան:

Ու նա ծանրախոհ մտածում եր լուռ,
Թե ինչ եր բերել արհավիրքը սե,
Վոր ստիպել եր ձեռքը կտրելու
Իր հոր, վոր այնքան հոգսեր եր ուսել...
Հոգսեր եր ուսել յայն՝ ճորտը, վորպես,
Վոր մտրակվել եր հնազանդ ու հեղ:

Մտրակվել եր լուռ ու խոր դառնությամբ
Թույնն ատելության թափել իր ձեռքին.—
Ինչո՞ւ, ինչ հույսով,—և վորդին թնդաց,—
Ինչո՞ւ չես կռվել, վոր փողը զենքիդ

Դարձնեյիր տերերի, պատերազմի դեմ,
Նրա դեմ հանեյիր ընդվզող զնդեր:

Հայրը լուռ, դանդաղ բարձրացավ տեղից
Ու գնաց, վորտեղ մերժել էին վորդուն.
Յեվ կտրած ձեռքը բարձրացրած ողում՝
Գոչեց նա.—տարեք, տարեք իմ աղին...
Տարեք՝ պաշտպանի մեր յերկիրը նա,
Վոր ինձ պես կյանքից ծարավ չմնա...

Յեվ վորդին գնաց, վառած իր հոգում
Անհուն ցասումի կրակները թեժ.
Ուր հայրենիքի հուրն եր բորբոքվում
Ամեն մարտիկի արյան, սրտի մեջ:

Հոկտեմբեր, 1934 թ.
Լենինական

* * *

Այս տարին ել հոսեց ջրի պես,
Սակայն լույսը թողեց իմ հոգում,
Վոսկյա բերքը թողած հատակում,
Այս տարին ել հոսեց ջրի պես.
Նոր տարի, ո՞ր գիմում եմ քեզ,
Դիր կյանքի նոր բառն իմ յերգում.
Այս տարին ել հոսեց ջրի պես,
Սակայն լույսը թողեց իմ հոգում:

ԿԵՌԱՍԵՆ Ի Ք

Ծիծաղեցեք, ծիծաղեցեք իմ ծառեր,
Կեռասենիք՝ իմ հայրենի այգու մեջ
Ծիծաղեցեք ձեր խնդուծյամբ պաղարեր,
Վոր վայելեմ ձեր պտուղները անվերջ:
Յես սիրեցի պտուղները ձեր հասուն,
Վորոնք իրենց մեջ կրում են լի բերկրանք,
Ու մոր նման գուրգուրանքով սիրասուն
Մնում ե ձեզ հայրենիքիս հողը տաք:
Ձան հայրենի այգիներ իմ պաղատու,
Աճեցրեք, կեռասներն իմ սիրած:
Ձե՛ վոր նրանք յերգերիս պես գլարթուն,
Շունչ են առել վառ արևի ջերմի տակ:
Ծիծաղեցեք ու փթթեցեք իմ ծառեր,
Կեռասենիք՝ հայրենիքիս այգու մեջ:
Ծիծաղեցեք իմաստուն ու պաղարեր,
Վոր վայելեմ ձեր պտուղներն անվերջ:

* * *

Յես սիրում եմ դարձան ծաղկած կեռասներն,
Վոր նման ե պայծառ, պայծառ մի աղջկա:
Իսկ արևի ուժով հուրհրատող սերն իմ
Պարտիզպանի նման խնամում ե նրան:
Գուրգուրում ե նրա ծաղիկներն ու հոգում,
Վոր քամիներն անսիրտ շուտ չպոկեն թփից...
Վոր իմ կեռասներն՝ պաղատու մեր այգում
Աճի, փարթամանա և իր բերքը թափի:
Վոր ճյուղերից նրա և՛ թարմ, և՛ կենսատու,
Կախվեն կարմիր, կարմիր կեռասներն իմ սիրած:
Ու մեր կյանքի այգին հասած և իմաստուն
Իր մայր հողի գերկը լցնի պտուղն իրա:
Բայց ամենից անհուն ու կաթողին սիրով,
Յես սիրում եմ իմ նոր հայրենիքը հզոր,
Վոր իր դարձան պայծառ արեգնային հրով
Գուրգուրում ե կյանքի այգիները բոլոր:
Այգիները, վորոնք մեր արգավանդ հողի,
Գրկում հասցնում են կեռասների, խաղող,
Յեվ մարդկային մաքի իմաստությամբ հղի,
Ծաղկում են նոր յերգի ու խնդուծյան խաղով:
Յեվ մեծ այգեպանին, վորի ձեռքով ջրած
Հայրենիքն իմ դարձավ զրախտային պալատեղ,
Յերգ եմ բերում նվեր՝ սրտիս վրա գրած,
Վորից մաքուր ու ջերմ սեր չեմ տեսել դեռ յես:

* * *

Յես մտա մի ճովա, պտղատու ալգի
 Վորտեղ հասնում են կեռաս ու խաղող,
 Վորտեղ կեռասի ճյուղքերի տակին,
 Ուրախ ու փոքրիկ աղջիկն եր խաղում:
 Աղջիկն եր խաղում ձայնով զողանջուն,
 Թարմ կենդանությամբ վողողում ալգին.
 Ծառերը կյանքի իմաստով շնչում,
 Յեւ որորվում հյին ծանրությամբ բերքի:
 Յեւ համայնական իմաստության ցողն
 Այդ խնդրության հետ իջավ աչքերիս,
 Ու յես այն մանկան հողում խաղացող
 Տեսա պտղատու գալիքը յերկրիս:

ՄԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ ԿՐԵՄԼԻ ՊԱՏԻՆ

Այս պատից, վոր դարերի
 Հետ ե միշտ զրույց արել,
 Նրա հին, հին քարերից՝
 Բղխում ե մի բորբ արե:
 Իսկ ծայրից աշտարակի,
 Հուսավառ գիշեր-ցերեկ,
 Նման արթուն պահակի,
 Հսկում են աստղերը մեզ:
 Հսկում են ու շշունջով
 Պատմում են մեր բորբ սրտին,—
 «Պատի մեջ նա յե ննջում,
 Ով թանգ ե ժողովրդին»:
 Ո, անգին մեր գին՝ ուրներ,
 Այս պայծառ ստաղի ներքո
 Ծնված ձեր աշխատանքից,
 Հաղթության մի քայլերգով
 Անցնում ե յերթը կյանքի:
 Տեսնեյիք թե ինչ ծիծաղ
 Արծաթի, նման հնչեղ,
 Ինչ սեր՝ վառ ծիածան

Փարվում են պատերին ձեր:
Իսկ այս լուռ դամբանը վեհ
Պահում է առաջնորդին...
Նայում եմ նրան ու ձեզ,
Հարազատ ինչպես վորդին.—
Յեվ ասում,—Իմ ընկերներ,
Քնեցեք քնով հանգիստ.
Այս պատի այն կողմը ձեր
Ստալինն արթուն է միշտ:

ՆՎԵՐԸ

Բացվեց դարձան պայծառ որ, մենք շնչեցինք դաշտերի
Սև հողի բույրն, ուր առատ մեր կյանքը սերմ է գցում
Յեվ սուրբ հողի հայրենի մեր պահապան վաշտերից
Մի վոսկեվառ զրոշակ նվիրեցինք գյուղացուն:

Համայնական արտերի սերմնացանները հպարտ
Ընդունեցին մեր պայծառ նվերն իբրև մի նշան,
Վոր կա յերկրի սահմանին անպարտելի պահապան.
Յեվ թող արտերը ծլեն, ու թող ցորենը խշշա:

Մեր զրոշը փողփողաց իմաստավոր, արնագույն,
Յեվ նրա տակ ծանրացան լիք հասկերը ցորենի.
Ու թուխ հողում լայնարձակ, համայնական արտերում,
Որորվեցին կարմրագույն սվինները հասկերի:

Քամիները սանրեցին, փայփայեցին ու անցան
Ճոխ արտերի իմաստուն հատիկներին քսվելով,
Ու հասկերի ականջին փսփոացին քաղցրաձայն,
«Ծծեք արևը բեզուն առատ բերքի խոհերով»:

Իսկ արևը վերևից թափեց պայծառ մի կրակ,
Վոր հասկերի բեղմնավոր հատիկներն ուռճանան,
Յեվ նրանց մոտ պահապան կանգնեց հզոր մի բանակ,
Վոր խորդախ ձեռք չդիպչի, ցորենը չփշանա:

ՅԵՐԳ

Արեւը դեռ չէր ծագել,
 Յերբ յեկան ասին.—
 Յեղբայրդ տուն ե յեկել
 Հրացանն ուսին:
 Թող գա նա, ջանին մեռնեմ
 Հագած գենք, զրահ:
 Հայրենի հպարտ լեռները
 Թող նայեն նրան:
 Ու սիրով ջերմ սեղմեցի
 Յես կրծքիս հպարտ.
 —Տո՛ւն յեկար, իմ գեղեցիկ
 Յերկրի պահապան:
 Յեկավ նա, ջանին մեռնեմ,
 Հագած գենք, զրահ.
 Հայրենի հպարտ լեռներ,
 Նայեցե՛ք նրան:
 —Տուն յեկա, բայց վաղը շուտ
 Կգնամ նորեն.
 Յեկա, վոր քեզ մի կուշտ
 Գրկեմ համբուրեմ:

Յեկավ նա, ջանին մեռնեմ
 Հագած գենք, զրահ.
 Հայրենի հպարտ լեռներ,
 Նայանձե՛ք նրան:
 Ու արծվի պես լեռների,
 Թռավ նա կրկին,
 Վոր պահի իմ հայրենի
 Պտղաբեր այգին:
 Կանգնած ե, մեռնեմ ջանին,
 Սահմանի վրա.
 Յեղբայրը իմ յերջանիկ,
 Հագած գենք, զրահ:

ԼԵՆԻՆԳՐԱԴՅԱՆ ԳԻՇԵՐ

1.

Ծփաց սիրտն իմ Նեվայի պես,
Փրփուր թափով են ալիքի.
Յերգի նման սիրտս հուզեց—
Իրիկունը մեծ քաղաքի:

Նեվան սահում, ժպտում է լուռ՝
Նման խորունկ իմ աչերին
Ու հայացքն իմ հառել եմ հւր.—
—Մայրամուտին ստեպների,

Շողաց ճերմակ գիշերը մեծ—
Կարապի պես շողափետուր,
Թռավ թրամն ու առկայծեց՝
Կայծերի շողն ալիքներում:

Պատմում ե ինձ բազմախորհուրդ
Գիշերը բիւ, կաթնալուսին—
Հուշեր պայծառ և արևուն,
Հուշեր արնոտ մարտի մասին:

2.

«Գիշատիչը դեռ ուժ ուներ,
Դեռ կանգուն եր պալատը քար,
Թախծոտ Նեվան դեռ լիզում եր
Գարշապարը պալատական:

Յեվ քաղաքը դեռ տնքում եր—
Կրունկի տակ գեներալի,
Սմբակներով դեռ զոփում եր
Զին կատաղած ժանդարմների:

Գրքջում եր դահիճը սև—
Արյունաձերկ բերդը քարե.
Զեյին ժպտում լույսեր, ջահեր,
Մեռնում էյին մութ, անարեւ:

Յեվ հուզվում եր Նեվան, սզում,
Գրկում գիւերն ալիքներով.
Ու գզվում եր, սզում, սզում՝
Արնոտ պատերը չանգոելով:

Ու մի գիշեր, լուսնոտ գիշեր,
Ճողփաց ալիքը Նեվայի,
Վաղեց, լիզեց անթիվ նավեր,
Լիզեց ափը Կրոնշտադտի:

Վազրի նման վռնաց քամին,
Յերգեց բուռի պես մահազուժ,
Վզզաց,—հիվ կա մութ ես ժամին՝
Պատրաստ կովին արյունալույս:

Ու յերգեցին փողերը գիւ,
Հետո յեղավ յերթ ռազմական.

Ու յեւան դեմ մուտ հողմերին—
Արնադրող ու հաղթական:

Յեւան ծովից ու նավերից,
Յեւան յերգով ոռմբերի,
Յեւան հրից ու արեից,
Յեւան ոռմբերը ձեռքերին:
Յեւան հանքից ու յերկաթից,
Յեւան փողից ծխաններին:
Յեւան հզոր ու հաստատուն՝
Նեաեն ոռմբերն աշխարհներին:
Հրանոթները վռնացին,
Վորտացին—բո՛ւմ, բո՛ւմ, բո՛ւմ, բո՛ւմ...
Ոխ...ոֆֆֆ... ընկան... ու յերգեցին
Արյունաներկ բարիկադում:
Հետո խավար, արյուն, դիեր,
Հետո արեւ արնանման.
Նորից յերգեր, կովի յերգեր,
Դեպի գիրքերը հրաման...»:

3.

Լուսնի մահիկը ծիծաղեց,
Դիշերը հուշն հուզեց նրան.
Շողքի նման ծիծաղն հոսեց
Ու գլզլաց սրտիս վրա:
Յեւ ծիծաղի նման վճիտ,
Հոսեց գիշերն են քաղաքի.
Ու աչքերիս դաշտի միջից
Շողաց ցնցուղն արեգակի:

ՍՄՈՆԵՒ

Ահա Սմոնին իմ դեմ՝ փառահեղ ու մեծ
Թարմ հուշերի մի հրդեհ սրտում իմ վառեց.
Նա պայծառ այս քաղաքի սիրտն է բաբախող,
Իսկ ծաղկաշատ այս այգին՝ նրան զարդարող:
Վողջույն, ծառ ու ծաղիկներ, վողջույն քեզ, այգի՝
Վողջույն, հուշեր լուսաշող, պայծառ ու անգին:
Ու ծաղիկները բացված, շշնջացին ինձ.—
«Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ նա հանկարծ գնաց մեզանից.
Մենք կմնանք միշտ այսպես, նրա վշտով թաց.
Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ Կիրովը մեզանից գնաց:
Յես լսեցի, ու սիրտս ճնշեց մի խոր ցավ,
Յեւ ծաղիկները սրտիս ցավից հասկացան,
Վոր այգեպանը անգին հավիտյան գնաց,
Բայց խնամած իր այգին անթառամ մնաց:
Սիրտս խփում է ուժգին, բարձրանում եմ վեր.
Արդյոք նրա սենյակին յէրբ կհասնեմ, յէրբ:
Ահա բացին դռները, ել մի խփիր սիրտ,
Կտեսնեմ իր ձեռները դրած սեղանին:
Ու սենյակն եմ մտնում յես սրտի տրոփով.—
Ո՞ւր է մարդը ժպտասեր, ո՞ւր ես դու, Կիրով:

Մսկայն Կիրովը չկա, աթոռը փոքրիկ
 Նման մի վորը աղջկա, նայեց իմ գեմքին:
 Միըտա ընկավ մի կրակ, փոթորկեց կրկին,
 Ու փոթորիկը արագ լափեց իմ հոգին:
 Միայն Իլյիչը ժպտով, նայում եր վերից:
 Նայում եր իմ արցունքով լցված աչքերին:
 Ու կարծես ցույց եր տալիս՝ նայիր, այ, նայիր:
 Ներս մտնողը չի լալիս, սիրտդ պինդ պահիր:
 Յես նայում եմ հայացքի ուղղությամբ նրա՝
 Յուլյց ե տալիս ապակին՝ գլխարկի վրա...
 Ո՛ր, գլխարկը արյունոտ, գնդակով ծակած,
 Դրված ե լուռ նրա մոտ, վորպես մի վկա:
 Վորպես վկա, վոր մի որ այստեղ, այս տան մեջ
 Մի սոսկալի, ահավոր վոճիւր կատարվեց.
 Վոր վոճրագործը վախկոտ, ամարդի ու նենգ,
 Սողունի պես սողալով՝ կրակ բաց արեց:
 Կրակեց... Ու խեց մեղաձից նրան,
 Վոճիւրի հետքը մնաց գլխարկի վրա:
 Այդ գլխարկի արյունոտ տեղը գնդակի
 Անհուն վրեժի թույնով վառեց իմ հոգին:
 Հաղիվ ցասումը զսպած դուրս յելա տանից.—
 Իմ գեմ քաղաքը փոխած վողջունում եր ինձ:
 Ու ժպտում եր ամեն ինչ արեւի ներքո.
 Նայում եյին ամենքն ինձ՝ Կիրովի գեմքով:

ՆԻԿԻՖՈՐԸ

Նրան—այդ հույն ենտուգիաստին մի գիշեր
 Ճամբեցին շախտ, լեռան կուրծքը քանդելու,
 Վորպես փորձված, և՛ անձնվեր, և՛ ուժեղ
 Մի հետախույզ՝ պղնձերակ գտնելու:

Առավ քլունդ, կարբիդի լամպ, դինամիտ,
 Մտավ խորքը՝ քարածուխի նման մութ,
 Նրա գլխին մաղվում եր ջուր ու կարբիդ
 Լամպը նրա ճեղքում եր ողբ հեղձուկ:

Անցավ այն մութ, յերկար ճամբան լեռան տակ,
 Կանգնեց հպարտ կույր ու կարծր ժայռի դեմ.
 Լամպը կախեց, քլունդն առավ ու անհագ
 Պղնձաձույլ ժայռերի հյուսքը քանդեց:

Նա քանդում եր՝ սրտում թասիբը շախտի,
 Մի պայծառ հույս, վառող ճակատ ու մկան.
 Չէ՞ վոր նրան ասել եր հին մի տեխնիկ,
 Թե եղ շախտում պղնձաքար ել չկա:

—Տեսնենք, պարոն ֆրանսիական կատվի դունչ,
 Տեսնենք ի՞նչ ե խոսում պղինձը շախտի,—

Մըմնջում եր դարձած կրակ, դարձած մուրճ.
Յեւ իջնում եր մուրճը կամքի ու բախտի:

Փորեց...ծակեց քարոտ կողերը շախտի,
Դրեց այնտեղ մի դինամիտ ու պատրույգ,
Առավ լամպը վառեց պատրույգն, վոր պայթի,
Ինքը փախավ սպասելով հեռվում լուռ:

Գը ու ու... դղիրդով հազաց կոկորդը ժայռի,
Յնցվեց, դողաց, քանդեց սիրտը մի բլուր,
Ու յեռանդով զսպած տագնապը սրտի—
Դորովանքով տեսավ պղինձը հուր-հուր:

Պայծառ դույնով փայլեց կոշտը պղնձի,
Նա անսահման մի խնդությամբ ծիծաղեց.—
—Յես հաղթեցի, յես հաղթեցի, հաղթեցի.—
Յեւ հաղթողի ժպտով ժայռը համբուրեց:

Հետո հուժկու մի հարվածով քլունցի
Պոկեց քարի քթից «ջուհարը» կապույտ.
Դրկեց պայծառ այն զանդվածը պղնձի
Ու զգվանքով վազեց շախտից դեպի դուրս:

Դուրսը վառվող առավոտ եր, չզիտեր,
Թե լեռն արդեն ծնել է նոր մի արև.
Ու արևը թափեց պղինձ, թափեց սեր—
Իր խուրձերով պայծառ, դեղին, հրեղեն:

ԻՍՊԱՆԱԿԱՆ ԾԱՌԵՐ *)

1.

Այս ծառերի հետ զրույց արեցի,
Համբույր դրեցի նրանց թփերին.
Այգեպանի պես ջերմ գուրգուրեցի
Յեւ ընծայեցի մեր հողը բերրի,
Յեկել են նրանք այն հեռու յերկրից,
Ուր ազատության կռիվ են վարում.
Ուր ծիլ ու ծառեր ձգտում են բերքի,
Ուր գետն է հոսում արնով վարարուն:
Մակայն այգեկուծ կգա այդ այգուն,
Պայծառ ժպտով է բարձրանում արփին.
Փրկությունն չկա վայրագ թշնամուն—
Յերգում է նա իր յերգը կարապի:

2.

Մեր հողը մոր պես է,
Մեր հողն հարազատ.

*) 1937 թ. մարտին իսպանական մի նավով Ողեսս բեր-
վեցին մի քանի հազար իսպանական մառաղ պտղատու ծառեր
(դեղձի, ծիրանի, կեռասի և այլն) Պորտուգալիա Միության հա-
րավային ջրջաններում աճեցնելու համար:

Արեն ել, վորպես յես,
 Ժպտում ե ազատ:
 Կզրկի մեր հողը
 Սրանց սիրալիր,
 Կժպտա դուրդուրող,
 Արեն հայրենի:
 Կանի սրանց մեր
 Զուրն համայնական,
 Կկախվեն թփերը
 Բնքուշ մայրաքաղաք:

3.

Ծառերն այս մատաղ են,
 Դեռ բերք չեն տեսել.
 Կծաղկի մեր բաղը,
 Նրանց հետ յես ել...
 Կանկեմ սրանց յես
 Հողում մեր պարարտ,
 Վոր տան կարմրակեղ
 Բերքն իրենց առատ:
 Կծաղկեն զարնան հետ,
 Ծառերն այս մրգի,
 Յերգն իսպաններեն
 Կլցվի այգին:
 Կդան բլրուլները
 Հայրենի բաղից,
 Կնստեն ճյուղքերին
 Դեղձի, խաղողի.
 Կնստեն, իսկ ծառը
 Հողմից կտրորվի,
 Կպատմի պայծառ այն
 Բորբ կռիվներից:

4.

Կպատմի թե վոնց
 Այն աղջիկը թուխ,
 Սև աչքերում բոց
 Ու վոխը սրտում,
 Գրկեց զնդացիրը,
 Զերմ-ջերմ համբուրեց,
 Ու սիրած տղի հետ
 Ճանապարհ դրեց...
 — Գնա, — հաստատուն
 Ասաց նա տղին, —
 Հետ չդառնաս տուն
 Կովից կատաղի,
 Մինչև չհաղթես
 Թշնամուն զազիր,
 Ինչքան ել տեսնես —
 Նա կզաղաղի,
 Իսկ յես ուրն ի բուն
 Կշինեմ փամփուշտ,
 Կճամբեմ, վոր դու
 Խփես թշնամուն.
 Սպանիր նրանց դու
 Յեվ մի ափսոսա, —
 Անմար յեռանդով
 Այն աղջիկն ասաց:
 Ասաց այն աղջիկը,
 Ու տղան զնաց,
 Գնաց այն մարտիկը
 Գնդացիրն առած:

Գիտեմ այն մարտերը
 Հողը կփոխեն,
 Յեվ նրանց արտերը
 Հասկեր կկախեն:
 Արև կշնչեն իմ
 Ծառերն այս մատաղ,
 Բերքի հետ հնչելով
 Մրգի յերգ ու տաղ:
 Այգեկութ կլինի
 Կանցնեմ յես բաղով,
 Կլցնեմ կողովն իմ
 Դեղձ ու խաղողով.
 Կլցնեմ արկղներ,
 Կլցնեմ նավեր,
 Կճամբեմ կրկին ձեզ,
 Անգին ընկերներ...
 Վոր դուք ել վայելեք
 Բերքը ձեր ծառի,
 Մինչև ձեր յերկինքը
 Պարզի, պայծառի:

*

Կծաղկեն զարնան հետ
 Ծառերն այս մրգի,
 Յերգն իսպաններն
 Կլցվի այգին:
 Կզան բլբուլները

Հայրենի բաղից,
 Կնստեն ճյուղբերին
 Դեղձի, խաղողի...
 Կնստեն, իսկ ծառը
 Հողմից կորորվի,
 Կպատմի պայծառ այն
 Բորբ կռիվներեց:

ԿԱՐՈՏԸ

Ս. Մ. ԿԻՐՈՎԻ ԱՆՄՈՌԱՅ ՀԻՇԱՏԱԿԻՆ

Յեա շրջեցի իմ չքնաղ յերկրում հայրենի,
Հասա մինչև արեելք, մինչև արևմուտք:
Յեա զուրս յեկա հարավից, հասա մինչև հյուսիս,
Տայգաներում քնեցի գիշերները մութ:

Անցա մեր սուրբ հայրենի սահմանի մոտով,
Ուր արծիվները բազում հսկում էյին նրան.
Յեվ մեր հպարտ լեռների ծաղկաշատ հոտով
Արբած՝ արթուն շրջում էյին սահմանի վրա:

Մտա Բազու, փնտռեցի, մտա Աստրախան,
Դաղստանի լեռներում շրջեցի անքուն,
Ու կանչեցի կարոտով, ձայն տվի այնքան...
Ինձ չավին Կիրովին լեռներն ու Բազուն:

Մտա քաղաքը Նրա. հսկայամարմին,
Նեվան քշում եր կրկին ալիքները յուր.
Ինձ վողջունեց Սմոլնոու պահակը կարմիր,
(Ո, ինչքան էյի յեա նրան տեսել յերազում):

Տեսնել նրան, վողջունել, ասել բարեկամ,
Ո՞ւր ե Սերգեյը անգին, Միրոնիչը մեր.
Յեա կարոտել եմ նրան, ուզում եմ նա դա,
Դա ժպտա ինձ ու ասի՝ ինչ լավ ե ապրել...:

Սակայն, ավաղ, չտեսանք՝ վոչ պահակ, վոչ յեա
Մեր թանկագին Կիրովի ժպիտը մեղմիկ,
Զոհվել եր նա՝ արժանի զավակը վորպես,
Վոր մահով իր՝ նոր ուժ տվեց ծնողին:
Յեվ յեա բոլոր դաշտերում, սարերում բարձրիկ,
Ժողովրդի բերանից լսեցի մի յերգ.—
«Մեր թանկագին Միրոնիչ, քո արնով կարմիր
Բորբոքեցիր նոր կռիվ թունոտ իժի դեմ...»

30 նոյեմբերի 1938 թ.

ՅԵՍ ԶԵՄ ԱՓՍՈՍԱ

Ահա իմ յերկրի վաղվա որերից
Պայծառ ու պայծառ արև ե կաթում,
Յեվ իմ այգեստան յերկիրը հրեց՝
Խաղողի անուշ վոխկույզ ե հյուսթում:

Ո՛ր, յես ծծում եմ հյուսթերը նրա,
Յեթե մեռնեմ ել յես չեմ ափսոսա:

Յես չեմ ափսոսա, թեկուզ մեռնեմ ել,
Քանզի իմ յերկրի այգիների մեջ
Թափվեց բերքատու խնդուծյան անձրև
Ու այգեգործի ուսերը թրջեց:

Յես ազահարար շնչեցի ողբ
Թարմ, ախքան առատ անձրևից հետո.

Յես իմ յերազած որերը տեսա,
Հիմա մեռնեմ ել, յես չեմ ափսոսա:

Յես չեմ ափսոսա... Սակայն ով կուգե
Այս չնաշխարհիկ աշխարհը թողնել.
Այս կռիվների կռվաբանը բորբ,
Վոր հրկիզում ե մեր գունդը հողի:

Բայց հիվ չգիտե դարձումս տշխարհի,
Վոր ամեն դարձին կռիվ ե ծնում.
Հենց վաղն ե, գուցե, վառվում մի կռիվ
Ու աշխարհով մեկ ուռմբեր ցրում:

Յես պիտի գնամ, պիտի բարձրանամ,
Կապույտ յերկնքից ուռմբեր վար նետեմ.
Դուցե վողողվեմ արյան անձրևում,
Սակայն յես գիտեմ, աշխարհը գիտե,

Վոր յեթե կռվում այդ յերկրասասան,
Իմ արնաթաթավ դիակը տեսաք
Ու կոխոտելով անցաք հաղթաքայլ,
Յես չեմ ափսոսա, յես չեմ ափսոսա...

Յես կաղաղակեմ իմ թոքերով լի
Ամբողջ աշխարհի իմ յեղբայրներին. —
— Աշխարհակործան ուռմբերը լցրեք
Ու հին աշխարհը ուբակոծե՛ք:

Յեվ կռիվներում աշխարհառատան,
Յեթե ընկնենք ել, դուք մի՛ք ափսոսա —
Դուք մի՛ք ափսոսա...:

ՅԵՐԳ ԼԵՆԻՆԻ ՄԱՍԻՆ

(ԶԱՄԲՈՒԼԻՑ)

Ձայնն ենք լսում քո յեռացող՝ վորպես հեղեղը
լեռնային,
Վորպես ուժը այդ հեղեղի՝ փշրող ամուր քարաժայռեր.
Նա հոսում ե դեպ արևելք, դեպ արևմուտք, հարավ,
հյուսիս,
Ամենազոր, հզոր ու խոր՝ քանդող բոլոր
ամբարտակներ—
Ու լսում ենք մեն ձայնը քո, դու մարդկության
բատիր *)՝ Լենին:
Մենք տեսնում են աչքերը քո, վոնց ամառվա բորբ
արևի
Ճառագայթներ՝ բորբոքում են մեր սրտերը կովի
ժամին.
Նրանց փայլից հարուստները կորցնում են քուն ու
դադար,

*) Բատիր— գյուլգահն:

Նրանց ահից գուհատվում են դահձները՝ խեղդող ու
չար,
Իսկ մենք հիմա հարձակվում ենք, ինչպես դու ես
կտակել մեզ, Լենին.
Ովկիանի պես հզոր ու լայն, նրա նման միշտ
փոթորկող,
Անսահաման ե ու մեծ ե քո հանճարն՝ յերբեք ել
չմարող.
Նա մարտի յե հանում մարդկանց շղթայակապ
յերկրների.
Ահա ճորտերն են բարձրանում, իսկ բռնակալը
սարսափով
Ու զարմացած կարդում ե այն դրոշակի վրա «ԼԵՆԻՆ»:
Ամենուր ե քո բոցը վառ, դու անմար ես ամեն
սրտում՝
Իսպանական մարտիկների խիզախության մեջ ես
վառվում,
Ու չինական զինվորների, վորոնք դեպի մահ են գնում:
Սև ֆաշիզմի դեմ գրոհող հերոսության մեջ քաջերի—
Ու բանտերում դեռ տառապող մարտիկների
համառության
Մեջ՝ ամենուր քո բոցը կա, կովին վոգի տվող Լենին:
Քո պատկերը միշտ անմահ ե: Միլիոնները շարքերի մեջ
Նմանվում են նրան, քայլում, ջանքով ազնիվ մղվում
առաջ.
Հերոսներ ես կերտում դու միշտ ֆարրիկներում,
դաշտերի մեջ,
Նրանց կրծքին շքանշան, և նշանի վրա պայծառ՝
Քո պատկերն ե, իմ սիրելի, մոռացումից հեռու ԼԵՆԻՆ:

Քո պատկերը միշտ անմահ է: Դու կաս լարված մեր
պայքարում,
Ելեկտրական մեր լույսերում, մաքուր փայլի մեջ
պողպատի,
Ու յերգերում ժողովրդի ու բախտի մեջ մեր յերջանիկ,
Յեւ նրա մեջ, վոր միակն է իր հանճարով հավասար
քեզ,
Վորին մենք միշտ կոչում ենք հայր և առաջնորդ
Մեծ ՍՏԱԼԻՆ:

ՅԵՐԳ ՍՏԱԼԻՆՅԱՆ ԻՄԱՍՏՈՒՆ ՈՐԵՆՔԻ ՄԱՍԻՆ (ՋԱՄԲՈՒԼԻՑ)

Մքանչելի կյանքի մասին յերազեցին շատ պոետներ,
Յերջանկության մասին միայն յերազելով նրանք
մեռան.

Բայց միայն մենք գրված տեսանք Որենքը մեծ,
Վոր յերջանիկ իրողությամբ աշխարհը մեր լուսավորեց:

Յերկու տարի նոր Որենքի խոսքն աշխարհում,
Վորպես արե հուրհուրում է, բոցավառվում:

Ջահեկությունը լիարյուն թե չլիներ,
Եւ չէր լսի սիրտը սիրո յերգը թովիչ.
Ճշմարտության ձայնը լսեք, նրան սիրեք,
Լսեք սրտին իմ պատանու, լսեք դուք ինձ:

Որենքի խոսքը արեւից փայլուն դարձավ,
Պողպատից պինդ՝ իրավունքը ժողովրդի.
Խոսք—հսկաներն աստղերի պես դարձան պայծառ,
Խոսք—հսկաներն յերջանկություն նվեր բերին:

Այդ Որենքը ժողովուրդներին վոյշ աշխարհի
Իմաստություն ու խնդություն պարգեւեց վառ,

Յեվ իրավունք՝ վոր սովորեն, լինեն հանգիստ,
Յեվ իրավունք՝ վոր տքնեն մայր-յերկրի համար:

Նա իրավունք բերեց հանգիստ մի ծերության,
Իրավունք, վոր ամենքն յերկիր կառավարեն.
Նա ստեղծվեց, վոր աշխարհը հավետ խնդա.
Ստեղծողը՝ մեր մեծ բատիր *) Ստալինն է:

Յերջանկության լույսն է շողում յերկրի վրա,
Աստղեր-սուտակ վառվում են աշտարակներից,
Վոսկե հացով լցվել են մեր դաշտերն առատ,—
Կամ արդյոք հող, վոր բախտավոր լինի մերից:

Մեծ Որենքով վողջ աշխարհը վերածնվեց,
Կեցեց Որենքն Ստալինյան՝ իմաստուն, մեծ:

*) Բատիր—դյուցազն:

ՎԵՐՋԵՐԳ

ՆԱԽԵՐԳԱՆՔԻ ՓՈԽԱՐԵՆ

Յերջանկության հուլիսի ու սիրով դողահար
Դիմում եմ Քեզ ահա, յերկիր.
Իմ ուրույն, իմ մայր, և խոհերի իմ արտ,
Իմ քնար՝ ցնծության յերգի:
Լսի՛ր, վոր Քեզ պատմեմ յերկու բառով իմ այս
Ցնծությունը հողուս, ասել վողջ աշխարհին,
Վոր կպոկվեյի ծառից, վորպես մի խակ կեռաս,
Թե արևը Քո ջերմ չգիպչեր իմ ծառին:
Յեվ յերբ յես ծնվեցի, մեր տան սև ոճորքից
Յերկվորյակի նման՝ վորպես ինձ քույր,
Կախվեց ինձ հետ մեկ տեղ դառնությունը կյանքի
Աղքատ, ցնցոտիապատ ու կույր:
Մայրս վշտոտ հոգով, սրտով գորովազին
Դողդողաց իր վորդու խանձարուրի վրա.
Բայց մտածեց արդյոք, վոր արևն այս կյանքի
Յերջանկության զանձեր կպարզելե նրան:
Ու յես իմ մանկական պղտոր աչիկներով,
Վոր արցունքի միջից միայն աշխարհ տեսան
Ընդունակ եյի տեսնել գուրգուրանքը իմ մոր,

Կամ սրտով նրա հետ խոսալ:
Այդ զգացումն անգլին այսոր, միայն այսոր,
Ծաղկեց, աճեց, հասավ հոգուս ծառի վրա.
Յեվ հայրենի արեն իր խուրձերով կիզող,
Տաքացրեց, վոր ջերմ վորդին սիրե նրան:
Շնորհակալ եմ մայր, վոր ինձ աշխարհ բերիր,
Յեվ ինձ յերջանկացրեց հայրենիքիս սերը.
Հոգիս սիրո պարտեզ դարձավ հողով բերրի.
Ու թափվում են ծառից հասած կեռասները:

Յ Ա Ն Կ

	Եջ
1. Հայրենիքիս	5
2. Հենակետը	7
3. Նախատինք	10
4. Սրինգը	11
5. Յեթե ասեն	14
6. Յերջանկության որենքը	16
7. Քայլերդ սահմանադահները	18
8. Յերգ լճի վրա	19
9. Պատգամը	21
10. Հանդիպում	23
11. Սուրիկի նամակը ողաչու Ձկարովին	26
12. Հարցասեր տղան	28
13. Առավոտ	31
14. Յերգ մի զինակոչիկի մասին	32
15. Այս տարին ել	37
16. Կեռասները	38
17. Մակագրություն Կրեմլի պատին	41
18. Նվերը	43
19. Յերգ	44
20. Լենինգրադյան դիշեր	46
21. Սմոլնի	49
22. Նիկիֆորը	51
23. Իսպանական ծառեր	53
24. Կարոտը	58
25. Յես չեմ արհեստ	60
26. Յերգ Լենինի մասին	62
27. Յերգ Ստալինյան իմաստուն Որենքի մասին	65
28. Վերջերգ	67

Պատ. խմբագրեր՝ Ս ի ր ա ս
Տեխ. խմբագրեր՝ Ս տ. Ալթունյան
Սրբագրելի՝ Գ ա ը. Հ ա կ ո բ յ ա ն
Կոնտրոլ սրբագրելի՝ Հ. Մ ա ն ու կ յ ա ն

Գլավիլիտի լիազոր Վ. — 2118, Հրատ. 4535

Պատվեր 210. Տիրած 3000

Թուղթ 72×105 , տպագրական $2\frac{1}{2}$ մամ.

Մեկ մամուլում 51200 նշ.

Հանձնված է արտադրության 28 փետրվարի, 1938 թ.

Ստորագրված է տպագրության համար 10 ապրիլի 1939 թ.

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0345446

36407

9800 10.70 4.